

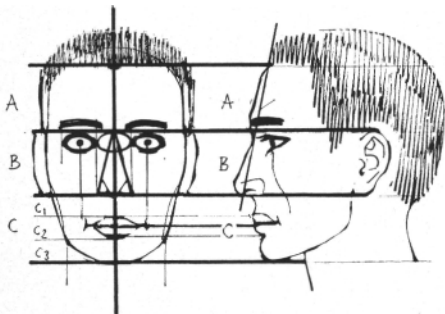
műhely

KÖPECZI BÓCZ ISTVÁN

Arány és szimmetria

Művészek és tudósok régi törekvése, hogy az emberi test formáinak és arányviszonyainak tanulmányozásából valami törvényszerűséget vonjanak le, s egyszermind a szép és arányos test és arc kánonját is meghatározzák. A művészettörténet tanúsága szerint se vége, se hossza azok névsorának - a kis és nagy mestereknek -, akik vázlaikban különböző osztásokkal és vonalhálókkal spekulatív úton-módon próbálták (sokszor túlkomplikált, máskor kedvesen naív módszerekkel) meghatározni a szép és arányos testet és arcot. Csak a legnagyobb mesterek közül: Villard de Honnecourt, a francia gótika nagy építész korának szellemében misztikus mértani idomokkal kereste a titkot. A teljességre, egyetemes tudásra törekvő óriás, Leonardo da Vinci számtalan kockázott, vonalhálós vázlatában próbálta az arcnak - szépnek és torznak egyaránt - jellemzőit és törvényszerűségeit meghatározni. De a legtöbbet és legszívósabban Albrecht Dürer foglalkozott híres drezdai vázlatkönyvében aprólékos felbontású szerkesztésekkel. Mindez ma már csak kortörténeti érdekesség, hiszen a szépségideál s ebből következően az ideális arány és forma esztétikuma is állandóan változik.

Mégis, mi az, ami a változó szépségideál ellenére ma is hasznosítható és érvényes azokból az osztásokból, amelye-

ket a nagy mesterek meghatároztak? Mi az, amit érdemes ebből megjegyeznie és megtanulnia az arcának alakításával és formálásával foglalkozónak is?

Előljáróban a test egészének és a fejnek az arányviszonya. A ma is használt és elfogadott index szerint egy csecsemő egész testének egynegyede a feje, ami a felnőtté válás során egynolcadra csökken. Vagyis egy kifejlett felnőtt nyolc fejhosszúságú. Az első „hossz” maga a fej, a második a mellbimbóig, a harmadik a köldökig, a negyedik a fancsontig az ötödik a combközépig, a hatodik a térdig, a hetedik az alszárközépig, a nyolcadik a talpig bezárólag tart. De ez csak az index aránya, és a valóságban rend-kívül ritka. A kellemes arányt a hat és fél, hét és fél között érezzük. A „hat fej-hosszú” embert nagyfejűnek (pl. Mickey Rooney), a nyolc fejhosszút túl kicsi fejűnek érezzük (pl. Anthony Perkins).

A fej formájának változatait az antropológia tudománya osztályozta, leegyszerűsítve három nagy csoportra: 1. hosszúfejűség (pl. skandinávok), 2. rövidfejűség (pl. mongoloid), 3. a kettő közötti csoport. Ezeken a csoportokon belül ismét három csoportot különböztet meg: a homlok, a pofacsont vagy az állkapocs túlhangsúlyozottsága alapján.

Visszatérve a művészek vázlatkönyveihöz, az arc arányos beosztását a következő kánon adja. Az arc egészét véve alapul, a hajtótól az állkapocs alsó pontjáig ismét három egyenlő részre oszthatjuk. Az első a hajtótól a szemgödör felső széléig, a második osztás a szemgödör felső szélétől az orr alsó vonaláig, a harmadik az orr alsó vonalától az állkapocs alsó pontjáig tart. A további részletező osztás az alsó harmadot ismét három részre osztja; a középső osztás felezője a szájnyílás. A száj szélességét a két szemközép adja. A két szem között pedig az egy szem szélesség az osztás. A fül nagysága azonos az orral, illetve a középső harmaddal. Mindez az arc arányainak kánonja. Az ettől való eltérés adja az arc karakterét.

Az arc karakterének meghatározója a kánontól eltérő arányokon túl, egy másik rendkívül fontos motívum: az arc szimmetriájának kérdése.

A természetben a szimmetria rendkívül bonyolult törvényszerűségekre mutat, meglepő módon sok „selejt” aszimmetriával. Az arc szimmetriája azonban egyáltalán nem feltétele a szépségnek. A szimmetria rendkívül ritka, és ugyanúgy, ahogy az arc kánonja, az arc szimmetriája is unal-

Sophia Loren aszimmetrikus és szimmetrikus arca

mas szabványszépséget eredményezhet. Ennek igazolására jó példa Sophia Loren valódi, aszimmetrikus és fotótrükkkel készült szimmetrikus arca.

Aki a fizikai antropológiáról bővebb ismereteket kíván, annak Kai Birket Smith, a kiváló dán etnográfus német nyelven is hozzáférhető könyvét, a *Wir Menschen einst und jetzt* címűt ajánlom.

A fej és az arc torzulásai, az öregedés és a beteges elváltozások külön lapra tartoznak, és miután gyakori feladat a maszkot készítő részére, ez külön fejezetet érdemel.